

ὥστε μετ' ὀλίγον μόλις θέλουσι φαίνεσθαι τοῖχοι μόνον, καὶ οὗτοι δὲ ἡμαυρωμένοι ὑπὸ τοῦ χρόνου, καταμνηνύοντες εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς τῶν παρελθουσῶν τὴν ἀμείλιαν.

Ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἡ Κυβέρνησις τῆς Νεαπόλεως ἐδιδάχθη ὅπως ἐκ τούτου· ἐπειδὴ εὐρίθη τρόπος νὰ ἀφαιρῇται ἡ ζωγραφία καὶ μὴ βλαπτομένου τοῦ τοίχου. Ολίγοι μάλιστα ἀποχωρίζονται ἐκ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, αἱ ὑπερτεροῦσαι δηλ. τὰς ἄλλας κατὰ τὴν καλλονὴν τῆς τέχνης, ἢ τὴν σύνθεσιν τοῦ ὑποκειμένου· αἱ δὲ λοιπαί, σκηρὶχθίντων ὡς οἶόν τε τῶν τοίχων, στεγάζονται ἀνωθεν, ἐνταῦθα δὲ ἐπιπροσθύνονται καὶ ὑπὸ ὑαλωμάτων φυλακτόντων τοὺς πίνακας ἐκ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπηρεείας. Ὅταν δὲ τὸ εἰκονογράφημα παριστάνῃ ἀκόλαστον τι ἀντικείμενον, προστίθεται ἐμπροσθεν καὶ θυρίδωμα.

Εὐχῆς ἔργον, ἂν τοῦτο τὸ σύστημα ἐφαρμοσθῇ τὸ πρῶτον εἰς τὴν λεγομένην τοῦ Τραγικοῦ ποιητοῦ οἰκίαν ἐξηκολουθεῖτο καὶ εἰς τὴν τοῦ χαμαιτυπείου ὅπου ἐξηλείφθησαν αἱ ζωγραφίαι δι' ἡλικιὸν λόγον ὁμολογουμένως, οὐχὶ ὁμως ἀποχρώντως. Αἱ τοιαῦται ἄσμεναι εἰκόνες ὑποδεικνύονται προσηκτικῶς καὶ περὶ τῶν οὐδέναν μὲν ἐπαπειλοῦσι κίνδυνον, παριστάνουσι δὲ τούναντίον τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν, ὅστις συγκρινόμενος πρὸς τὸν ἐνεστώτα τιμᾷ ἴσως τὴν ἀθωότητα τῶν ἡθῶν τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, καὶ τῶν τεχνῶν τὴν εὐκοσμίαν. Ὅπως δὲ ποτ' ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἡ νέα αὕτη διάταξις μαρτυρεῖ μὲν τὴν φρονήσιν ἐνταυτῷ δὲ καὶ τὸν ἀπαράμιλλον ζῆλον τοῦ φιλομούσου ὑπουργοῦ Σανταγέλου (1) ἀποδεικνύει δὲ συγχρόνως πόσον καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς φροντίζει περὶ τῶν τοιούτων.

Ὅτε τὴν πρώτην ἡμέραν ἐπορεύθη εἰς τὴν Πομπηίαν διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς νέας ἀνακαλύψεις, συνωδεύομένην περὰ τοῦ εὐμεθέδω· καὶ εὐσκόπως διευθύνοντος τὰ ἔργα ἀρχιτέκτονος C Bonnucci ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν τοῦ ἀρχαίου καὶ γηραιοῦ μου φίλου Μαρκίανος Arditti. Ἐν ᾧ δὲ ἦλεθα εἰς τὸ ἐμβαδὸν εὐρυχωροῦ τινὸς οἰκίας ἀνορυχθίτης νεωστὶ τῷ 1837 κατὰ τὴν ὁδὸν τῶν τάρων, ὅπου μοι ἐξήγει τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐνδαιτημάτος αὐτοῦ ὡς περιφύμου διὰ τοὺς ἐκ ψηφωτοῦ (εἴτε μουσείου) τέσσαρας κίονας ὑποβαττάζοντας ἀναδενδράδα εἰς τὸν κήπον, καὶ διὰ τὸν παρακείμενον τάφον, ὅπου εὐρίθη ὁ κομψότατος καὶ

περιεργότατος ἐκεῖνος ὑέλιος ἀμφορεύς κυανοῦ χρώματος, διηνηθισμένος δὲ διὰ πολλῶν σχημάτων καὶ κόσμων ἀναγλύφων, ἠκούσθη ἐξαίφνης μακρόθεν κρότος δίφρου κυλισμένου ἐπὶ τῆς ἡφαιστείου ὕλης, ἧτις ἀποτελεῖ τοῦ ἐδάφους τὸ λιθόστρωμα. Καὶ ἐγνώριζε μὲν ὁ ἀρχιτέκτων ὅτι μόνος ὁ βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀμαξηλατῇ εἰς τὰς ἐδοὺς τῆς Πομπηίας, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπίστευεν ὅτι καθ' ἣν μάλιστα ἡμέραν ὁ ἀναξ οὗτος ἐμέλλε νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῶν ὑπουργῶν εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ἐσκόπευε νὰ διατριψῇ ὡς δύο μῆνας, εἶχε καιρὸν νὰ ἔλθῃ καὶ εἰς ἐπιθεώρησιν τῶν ἀνασκαφῶν.

Τὸ πρᾶγμα ὁμως ἦτο βέβαιον. Ὁ βασιλεὺς τῶν ἡμερῶν ἦλθε μὴ προαναγγελλεῖς, συνοδευόμενος δὲ μόνον ὑπὸ ἐνὸς ὑπηρέτου ἐπὶ συνήθους ἀμάξης. Ἦτο τότε μεσημβρία περίπου, περὶ δὲ τὴν τετάρτην ὁ μονάρχης ἐμέλλε νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Μεσσηνίαν δι' ἀτμοκινήτου, τοῦ ὁποίου ἐφρίνοντο ἤδη καὶ ὁ ἀποθρῶσκων ἐκ τῆς καμίνου καπνός. Ὁ ἀρχιτέκτων ἐνθουσιώδης ἐδραμεν ἐμπροσθεν τοῦ βασιλέως, ὅστις, πρὶν ἀποδημῆσαι, ἤθελε λησεν αὐτοφύει νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἀνασκαφῶν, ἂν ἤρκουν δηλ. αἱ γενόμεναι διατάξεις περὶ διατηρήσεως τῶν ἀρχαίων γραφῶν, ἢ ἦτο ἀνάγκη καὶ ἄλλων τινῶν μέσων κτλ. Ἐνεκα τούτου ὁδῆ γούμενος παρὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος ὑπῆγε πανταχοῦ, ὅπου ἐγίνοντο αἱ ἀνυρῆσεις δραστήριοι· εὐρήκα δὲ πάντας τοὺς ἐργάτας εἰς τὸ ἔργον ἐπιστώτας, οὕτε διέκοψε τὴν ἐργασίαν. Ἀφ' οὗ δὲ εἶδε πάντα ταῦτα, ἠρώτησε τὸν ἀρχιτέκτονα, τίς ἦτο ὁ ξένος, τὸν ὁποῖον εἶδε πλησίον αὐτοῦ, τότε δὲ ἦτο εἰς μίαν τῶν πλησίον τὴν ἀγορὰς οἰκίαν. Ὁ ἀρχιτέκτων εἶπε τότε τὸ ὄνομά μου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπεθύμει νὰ μοι ἐμιλήσῃ, ἐπορεύθη ἐνθὺς πρὸς αὐτόν.

Ὁ Β'. Φερδινάνδος ἠθέλησεν ἐκ περιεργείας νὰ μάθῃ ὅποιαν γνώμην εἶχεν ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος περὶ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν τῆς Πομπηίας, δηλ. περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀνευρισκομένων μνημείων· ὅθεν μὲ ἠρώτησε κατεσκευασμένως καὶ ζωηρῶς περὶ ὧν εἶδον. Μοὶ ἐμιλήσατο μάλιστα περὶ τοῦ ψηφροτετήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ ὁποῖον οἰκοῦν ἀπεφάνητε νὰ ἀφήσῃ ὅπου εὐρέθη· ἔχρει δ' ἀκούσας ὅτι ἐπεδοκίμαζον κατὰ πάντα τὰς γενομένας διατάξεις. Ἐπειτα μὲ ἠρώτησεν, ἂν ἐγνώριζον τὸν ὑέλιον ἀμφορέα κείμενον ἤδη εἰς τῶν σπουδῶν τὸ μουσεῖον· ἐπειδὴ δὲ ἀπεκρίθην ὅτι ἐθεώρουν τὸ ἔρμαῖον τοῦτο ὡς ἓν ἐκ τῶν πολυτιμωτάτων κειμηλίων τοῦ βασιλικοῦ στέμματος, ὑπέμειναι διὰ τὸν ἀρχαιολογικὸν ἐνθουσιασμόν μου. Μετὰ ταῦτα διηλέχθη μὲν περὶ τῶν διαταχθέντων μέσων πρὸς διατήρησιν τῶν ἀρχαίων κτιρίων . . . Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως μοι ἐφάνη ὅτι πρῶτος καὶ μόνος φροντίζει ἐνδελεχῶς περὶ τῆς Πομπηίας· διότι μετὰ τὴν πρωτεύουσάν περὶ αὐτῆς μάλιστα τῆς πόλεως μεριμνᾷ, ἂν καὶ οὐδαμῶς ἐξ αὐτῆς ὠρελῇται· ἐπειδὴ ἐκτὸς τῶν δαπανωμένων εἰς τὴν φρουρὰν τῶν ἀπομύχων· ὅσοι ἐπιστατοῦσιν αὐτόθι καὶ εἰς τὸν ὄχλον τῶν ἐργατῶν, ἢ ἀνασκαπτομένη Πομπηία ἀντὶ φόρου προσφέρει μόνον ἄχρηστά τινα νομίσματα καὶ ἐπιπλα καὶ κοσμήματα

(1) Ὁ ὑπουργὸς οὗτος τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῆς παιδείας ἐξέτερε κατὰ τὴν μάθησιν. Τοιοῦτοι ἄνδρες τιμῶσι καὶ ὠφελοῦσι πραγματικῶς τὴν πατρίδα. Ὁ Σανταγγέλος ὑπουργὸς ἐφιλοδώρησε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα προτρεπόμενος παρὰ τινῶν ὁμηγερόντων ἡμῶν καὶ τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης Κ. Τυπάλδου μεγάλην συλλογὴν ἐκτυπωμάτων γυφίνων παριστανόντων Ἑλληνικὰ ἀγάλματα, ἔπειτα δὲ πλῆθος καὶ ἀρχαίων νομισμάτων· Οὐδεμίαν ὁμως εὐχαριστίαν, οὐτ' ἀπαρτήσεως ὑψιλήν ἠξιώθη παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος! Τοσοῦτον ὑπάρχοντες εἰς τὰ καλὰ εὐαίωθητοι.